

Csobánka Zsuzsa Emese

Csak az, ami voltál

– Szégyeld magad! – kiabálva megy a nő után, a lépéseiben indulat van. A parketta nem nyikorog, néma, ki tudja, mi következik. Kivár.

A vendéglátás alapvető szépségét kéri számon rajta. A nő megrendül, forgatni kezdi magában a szót. Szégyen. Talán tényleg. Valóban, milyen dolog ez. Este tíz után elzavarni a férfit. Dehát órák óta hallgatott, aztán most felemelte a hangját. Egy árva szót nem szólt egész délután, átaludta a rájuk esteledő napot, aztán nagy duzzogva az utolsó pillanatban öltözködni kezdett, hogy odaérjenek az előadásra.

Reggel indul a busza. Az éjszakát valahogy csak túléljük. Talán nem fogja bántani, ennyire nem ismerhette félre. A nyílt agresszió kiütközött volna ennyi idő alatt. Több-ször átszámolta, tizenkét éjszaka. Szombaton érkezett, most szerda este van, holnap kora délután már egy másik ország idegen városába ér haza. Idegen a nőnek, neki az otthona. A nő addigra fejezi be a takarítást, sokáig csak téblábol a lakásban, mintha nem tudná, hol kellene kezdeni. Mi a sorrend, mik az irányok, és mi a cél. Egyesével készíti ki a tisztítószeret, a rongyokat. Fel kell mosni, át kell törölni a fabútort, külön a tükröket. Szék tetejére állva összeporszívózni a pókokat. Azt mennyire gyűlöli. Közben teát főz, megebédel.

Nem ment utána. Ahogy hallotta, hogy a férfi motozni kezdett a szomszéd szobában, kikelt ő is az ágyból. Reggel hat múlt. Nem hallotta az ébresztőórát, talán virrasztott a férfi egész éjszaka. Később látja meg, eltűnt a felszeletelt körte az asztalról. Üres a tál. Hagyott magának két pillanatot még az ágyban fekve a sötétben, hogy tényleg erre vágyik-e. Tényleg el akarja-e készíteni neki a szendvicseket, hogy a férfinak az úton legyen mit ennie.

Látom azt a nőt, aki én voltam. Látom, itt rendre elbukott. Az ételnél, a főzés-nél és a táplálásnál lépte át a határokat. Nem tudott ellenállni a magáról alkotott képnek, hogy ő az a nő, aki táplálja a másikat. A vége mindig az lett, hogy az illető a kanapén feküdt, napokat aludt át, mert éjjel képtelen volt nyugalmat találni. Utólag hiába gyanakodott volna a nő, hogy összefügg a két dolog, különben is hajlamos volt mindig mindent összekapcsolni, ennél az egynél próbálta nem azt tenni, ami kézenfekvő számára. Nem gubancolni össze a szálakat, nem adni jelentést annak, aminek nincsen. Ideje kibogozni most már.

A férfi tíz percen belül megérkezik az idegen városba. A buszpályaudvaron peronjegyet vált, eszébe jut, ahogy meséli a nőnek, amikor még együtt álltak ott, korábban képtelen volt várakozni, és fel-alá járkált, tele feszültséggel. Most nem fog járkálni. Előző este megtette. A buszmegállóban sokára jött a busz, vagy inkább ők indultak el túl korán, hiszen a nő mondta, elég negyed hétkor. De menni kellett. Ébredés után hirtelen húzta magára az inget és a zakót, a bal zseb mentén kiszakadt nadrágot, és várt. Nem nézett rá, nem szólt hozzá. Vajon melyikük nem bírta tovább. Menni kellett. Menni előre, bele, megélni azt a sötét útszakaszt, amit aztán kénytelen volt az emlékezet a csendben összevetni az előző napok történéseivel, amikor még kézen fogva igazították egymáshoz lépéseiket. Itt sem a törekvés, sem a cél nem volt ez. Figyelte magát a nő. Szaporán lépett a férfi, két fokkal gyorsabb volt neki a kelle-

mesnél, de igyekezett tartani a tempót. A bal kezét szabadon hagyta, hátha kioldódik valami a férfiban, aki zsebre dugott kézzel tüntetett a kézfogás ellen. A szorításból nem engedett, egyre csúcsosodott a test, a nyak rövidült, a fák egy behúzott fejű teknősre emlékeztető alakot láttak, amint siet. Értetlenül nézték.

Mert sietett a férfi. Menekült ön maga elől, menekült a hangok elől és a rend elől. Menekült a konvenciók és a melegség elől. Hideget akart, és fémekeket, mert azokban érezte otthon magát. Képek. Mindig képek villantak be a múltból. Mert megtiltotta, hogy a szagokra emlékezzen. Nem akarta soha az orrában tudni az őt megtámadók bűzét. A nyák, a vér, a föld szaga. Tapossák, rúgják, soha a bűdös életben nem lesz vége. Hát megtiltotta magának, hogy érezzen valaha.

Nem érezte az avar szagát sem, amibe a nő belerúgott, lobogva utána. Szálltak a levelek, később majd a maradék lombot figyeli a színház kertjében, hogyan állnak őrt a fák közül néhányan abban az aranyköpenyben. Lángoló fák a kertben, így látta. Mire eltelt a tizenkét nap, a lomb nagy része lehullott, az asztallal szemközti fán csak szemmagasságban maradt egy folt. A mögötte lévő, amire egyik este megjegyezte a férfi, milyen szép, már nincs sehol. Délidőben rozsdabarna, egy soron következő eső le fogja mosni, hogy eltaposhassák. Bakancsok redőibe szorul, ahogy a tél közeleg. Úgy kell majd bottal kipiszkálni.

Most áll be a busz. A határral nem számol, ez a tervezett idő, ki tudja, mennyi ideig tartott az útlevel-ellenőrzés. A nő arra gondol, miközben a lobogó aranyszínű leveleket nézi, talán ez az egész egy álom volt, nem utazott ő sehova. De az útlevelében ott a pecsét. Két átkelésről szól, és emlékszik a hosszú, kétórás várakozásra a betonon.

Először egyedül, aztán ketten. Odafele a kiszakadni akaró szív, az izgatottság a közeledő találkozástól. Visszafele a büszke jelenlét, míg a kendős muszlim asszonyokat figyelte. Odabújt a férfihoz, lágyan a tenyerébe illesztette a sajtját. Alig egy órája még az a kéz a testében járt, a busz félhomályában emelte meg a szoknyáját, és nyúlt az ölébe. A leghátsó sorban ültek, közvetlenül mögöttük egyetlen utas, az is zenét hallgatott. Nem hallotta a nyöszörgést, a rándulásokat sem látta. Mögötte történt minden, az ő csukott szeme mögött. A nő elélvezett. Kissé ügyetlenül dörzsölte a férfit, de azért egyre keményedett. Nem fogja a szájába venni. Nem itt. A játék része volt a távolság, amit a nadrág tartott, az a lyukas zsebű, amit neki kellett volna megvarrnia. Később a férfi azt mondta, most úgyis divat a lyuk, maradhatna is. A nő egyre közelebb ért ahhoz, hogy elélvezzen, izgalommal vegyes félelem volt ebben, hogy ők most a határon mit is csinálnak. El fogok élvezni. A határon fog megtörténni, és aztán felvesszük a kabátot, a nő a meggybordót, a férfi a fekete szövetet, és kiállnak a betonra, hogy sorra kerüljenek a pecsétért.

A férfi a valóságot kutatta, tehát valaminek kellett lennie, ami összekötötte őket, ami közös pont maradt. Az ablaküvegen át nézte a színházból jövet. Akkor már órák óta nem szólt hozzá megint, és ő belement a játékba, ujjal mutatta az irányokat. Nem szólt, nem nézett rá, a lobogás után mosolyogni, belátta, nincsen semmi értelme. Előbb a düh, aztán a kétségek. Hogy a baj vele van, valamit nem jól csinált. Eszébe jutott az üzenet, amit az előbb olvasott el: a szeretet legyen a fókuszban, az mindenre megoldás. Bármilyen negédesnek is tűnik, ez most igaz volt. Végig az előadás alatt erre figyelt, hol van, mit tenne, milyen lenne, ha a szeretet szólna, látna, hallana, érin-

tene. A szeretet így néma maradt. Vaksin leste az ablaküvegen tükröződő férfiarcot, hallotta, ahogy nagyokat sóhajt, mintha egy másik világból szólta volna át, a halottak közül. Az is a busz hátsó sora volt.

A hajába túr, a homlokát ráncolja össze. Ficereg, mozgolódik, elhelyezkedik újra a széken. A kabátgallérba dugja az állát, hátraveti a fejét, miközben a sintér mellett elhaladnak. Távolabb a néma kutyák a kennelekben kuporodnak össze, nem vonít most semmi, mint egy üvegkoporsóban, viszi a busz őket a Határ úthoz. A férfi újramezdi. Hátraveti, összeráncolja homlokát, az orrát dörzsöli, aztán újra és újra a szeméit. Ahogy éjszaka és a színházban, ahogy a monitor előtt, ahogy elalvás helyett szokta tenni. Szemben ül a nővel. Jobbra tőle a négy ülést teljesen belakják. Vannak ők, és vannak az árnyékaik. Vannak a kapcsolódó részek, és vannak a kapcsolódásra képtelenek.

A szeretet hagyáná. A szeretet nem figyelné, a szeretet talán nem is akarna emlékezni rá. De ő most ezt teszi, mert zsigereiben érzi, nem érnek többet együtt haza. A busz egyre gyorsabb, megállókat is kihagy, ilyen késői órában nincs kinek megállni. Lesznek emiatt lemaradók, akik hiába érnek időben a megállóba, a busz addigra már távol van, hült helye marad csak a várakozókat fogadni. A nő a kulcsot a zárba teszi, egy pillanatra bent tartja a levegőt. Soha többet nem jönnek így együtt haza. Tudja. A kilincs nagy robajjal nyitja a lakást, a férfit maga elé engedi. Ő kapcsol lámpát, a férfi még mindig nem találja a helyét, lerúgja a cipőjét, egyből indul a szobába, a telefonja után nyúl.

Némán vacsoráznak. A férfi bort tölt, maszatos lesz a pohár, mert utoljára is kézzel eszik. Ezt is szereti benne, mondja, ő így szokta, a nő most már nem akar magyarázatot, egyszerűen csak rácsodálkozik, mintha hátrálna a közös hídon, egyre homályosabb a férfiről alkotott kép. Ott végre egymásra néznek. A nő állja a tekintetét, mint a fogorvosnál, arra gondol, ha más testrészt szorítok, mint ami fáj, jobban fogom bírni. Szorítja a talpát, egymásba kulcsolódo lábfejekből merít erőt, bírja azt a kéket szemben. Bírja. El is mosolyodik. Halkan roppan a szív a mellkasban. Majd arannyal összeilleszti azt is. Ez már nem üres mosoly, mint amit számonkért rajta a férfi, ebben van már valami abból a megengedésből, ami a csönd alatt benne megfogant. Állja a férfi is, aztán elnéz, mintha a hibiszkusz levelein valami érdekességet találna, pedig nem változott semmi az égadta világon. A nő a függőnyt mustrálja és a sütőt. Be kell majd áztatni a jénait. Ki-ki keresi a maga fogódzóját.

Feláll, otthagya a tányért, kimegy a konyhából. A nő még ül egy kicsit, mennyivel nyújtható meg a vége előtti idő, mert ha innen feláll ő is, egyszer csak meg fog szólalni, és akkor vége lesz. Ki gondolta, hogy el akarja nyújtani majd a csöndet. Mert abban a távolságban mégis van köztük közösség. Az mégis összeköti őket, mint egy közös megegyezés, törtek alatt a közös nevező. Néma egymás mellé állás a hidegben. Annak a bizonyossága, hogy hideg van. Fáznak mindketten. Nem elcsúszó lépések egymás mellett botorkáló ritmusa, nem valótlan világok az álmodó éjszakában.

A nő az L-alakú kanapé rövidebb szélére ül, mögötte a ruhásszekrény, talán megvédi a fala, ha el találna dőlni. De ahogy a férfi belekezd, benne is más erő születik meg, máshonnan hallgatja. Döntést hoz, bármit hall meg, többet nem bántja őt.

– Nem akarok úgy elmenni, hogy ne mondanám el, mi van bennem – kezd bele. És folytatja, és hosszú-hosszú percek át dicséri a nőt. Látom magamat a jelenetben, ahogy dicsér engem, zavarba hoz. Tételelesen, pontokba szedve, talán

a buszon ezt ismételte, ezt formálta, hogy tökéletesek legyenek a mondatok. Azok, mint a kóbor kutyák vágya a melegre.

– Életemben nem éreztem még ilyen jól magam, mint veled, itt.

Egy ideig. Aztán elakad. Talán ott vetette hátra a fejét a buszon is. Van valami az előadásban, amivel nem számolt, az a rengeteg víz és eső, amiben, mint medencében, táncoltak aztán a szereplők, hol lassabban, hol lendületesebben. És az a rengeteg hang, mint egy gregorián, amit úgy szeretett a férfi, hiszen azt vallotta, angyalféle ő is, nem evilági lény.

Ez így igaz. Ha a valóság megengedi az angyalok létét, a férfi az. De most az ördögé lesz a szó, ellenpontos. A nő készíti magát a „de” kötőszóra, a férfi más választ. „Máskülönben.”

– Máskülönben nagyon ambivalens érzésekkel térek haza.

Akkor még nem hozott döntést. Ezt egyetlen apró elszólás mutatja, ami a jövőről szól, miszerint használ jövő időt, használja a többes szám első személyt. A számon és a személyen múlik minden kapcsolat. Hogy milyen regisztrált választunk a nyelvből. Látom-e magam a jövőben veled, leszünk-e mi, vagy maradok én a világ ellen egyedül, megkülönböztetésben, törként.

Amíg csönd van, addig működik. Hogy lista van-e a férfi fejében, nem tudható, de sorban jönnek a példák, kerek, gömbölyű szavak és mondatok gurulnak ki a száján. Aztán kimondja, nem akar szépen fogalmazni.

– Érzelmű abúzust követtél el ellenem. Minden napra jött valami. Öntötted a vödör szart a nyakamba.

Hallom, amit mond, gondolja a nő, sejtem is, miféle rejtjeles valóság bujkál benne.

– Akit megerőszakolnak egy sötét szobában, az persze, hogy nem fog szívesen bemenni lámpa nélküli helyiségekbe.

Ott megbicsaklik a szeretet, visszakerdez.

– Te most ezt mire hozod példaként?

– Hát arra, amit te csináltál velem. Én azért hallgattam, azért nem tudtam hozzád fordulni, azért zárkoztam be a teknőspáncélomba, mert te erőszakot követtél el ellenem.

Lassítja a levegőt. Látom, és emlékszem is, mert most megint elfelejtem venni. Mindig, amikor ide visszajutok, valami elakad, hogy létezik ekkora távolság két ember között. Áthidalhatatlan. Miközben a végtelen tengelyét forgatják, az örök időről beszélnek, arról, hogy aminek nincs kezdete, vége sincs. A kapcsolataikra gondolnak. A nő, aki voltam, a hídra, hogy most pereg ki az ujjai között.

Abban a másik városban a férfi talán most a helyi buszra vár. Vagy érte jöttek autóval, ezt el tudja képzelni a nő. Elképzelem akkor a csöndet is, amire annyiszor felhívta a figyelmet a férfi, hogy létezik és megkerülhetetlen tömböket jelent. Családi minta.

– Ne lepődj meg, apám nem fog beszélni.

– Nem értem. Apám feltett öt kérdést neked. – közben eltelt egy utazásnyi idő. Tényleg megszámolta őket?

A nő mosolygott, a férfi akkor rettent meg másodjára.

Nem a közelségtől félt, hanem a távolságtól. Hogy mi lesz, ha elveszi tőle a csöndet. Mi lesz, ha az, amiben eddig ő biztonságosan lebegett, léket kap, és földre kell szállnia. Aki szárnyalásra született, annak nincs helye a földön. Ebben hitt, ezért

tett, ezt mindenáron így gondolta. Hiába vesztett el feleséget és gyermeket. Hiába halt meg kis híján távoli városokban, képtelen volt mást gondolni a testről.

Itt találkoztunk. Ebben a bántalmazásban. A test ellen elkövetett kegyetlenségben, a túlzásokban és a szárnyalásban, aztán az azt követő szégyenben, amibe mindketten beleragadtunk. Ahogy a férfi most hazafelé tart, a nő mögött a mosógép dobja hangosan forog. Némán nyitja a kertkaput, a rózsára néz, amit a nő annyira szeretett.

– A rózsáid! – intett a novemberi vörös bimbók felé, amikor maga elé engedte a nőt első éjszaka.

Ez volt annak a nőnek a jelene, amire én most visszagondolok. A forgó dob hangjára figyelve született meg az a pillanat, amikor eldöntöttem, nem hiszem el, amit mondott. Hogy gonosz vagyok. A gonoszság, ha bennem bujkál, hát megkeresem. Felkutatom a szégyent, a hatalmasokat, a késsel, ököllel, kötéllel a másik ellen forduló részt, és elkezdem szeretni. Tudtam, már nem csak magam miatt. Már nem csak érte, hozzá éjszaka még átmentem, bocsánatot kértem, és megköszöntem mindazt, amit adhatott.

– Figyelj, csak két dolgot szeretnék mondani, hallgass meg, kérek.

A fal felé fordulva nyüszített.

– Ezt elcseszted! Ezt elcseszted!

A szeretet nem bólint, csak nyugtáz, a megengedésen túl nem létezik gyógyulás. Az anyósülésre ül, az apja némán vezet.

Fogalmam sincs, miféle kérdést tehetett fel. Az arcát nem láttam, de két napja nem aludt, mert kitalálta, hogy nem veszi be a gyógyszert.

– Ugye szedi rendszeren a gyógyszereit? – szólt át a plasztikfalon a nővér, aki a vérvételhez vette fel az adatokat. Nálam egy negyedbe vágott Rivotril maradt, a többbit zacskóban utaztatta meg. Madárlátta gyógyító szemek. Az ötödik szendvicset a madaraknak készítettem volna, de végül egyet sem volt hajlandó magával vinni, hiába készültem el velük, mire az ajtóban állt.

A szeretet most hallgatna. A szeretet elmondaná, hogy minden rendben van. A hallgatásában kérdés volt, választ várt tőlem, ígéretet. Ezen múlt, mert a példám hatására felpattant, és megemelte a hangját.

– Most van vége! Itt van vége!

Abból a nőből, aki voltam, soha nem váltott ki ekkora csöndet és nyugalmat senki mérge. Mindig átvettem, visszafordítottam, kész voltam belakni a tátongó mélységét. Megengedtem, járjon be minden rejtett zugot, fényesítse fel a valóságot. Mert tudtam, ez is az enyém. Ahogy a hiányok, a bizalmatlanság fémes csillogása, a büntetésre való hajlam, és az is, ahogy a szálakat szövöm, hátha beleakad a másik. És nem tud kijönni, de nem is akar, mert belátja, nem lehet jobb helyen.

Az ítéleteimet pöffeszkedő episztémének nevezte. A másféle világokból szerzett tudást recepteskönyvnek, erre fel is nevettem, hiszen igaza volt, eredetileg annak szántam azt a füzetet, amiből a számmisztikát tanultam.

– De hát különféle világok vannak, és ezek megférnek egymás mellett – kezdtem bele. Igaza volt, aznap reggel túl lelkes lettem a saját felfedezésemtől, és beleszerettem a róla kialakított saját elképzeléseimbe.

A valóság viszont máshol lakik.

A valóság aznap este a sarkaiból fordult ki, ahogy mi ketten összetalálkoztunk a buszpályaudvaron. A mellettem ülő belgrádi nőnek muszáj volt kimondanom, ahhoz

a férfihez készülök, akire hét éve várok. Szélesen elmosolyodott, milyen romantikus történet ez. Hát, ha még tudta volna, hogy ő az a férfi, aki miatt Párizsba repültem a tudta nélkül, és hagytam akkor is, hogy elvigye a kígyó. A párizsi metróba előttem szállt be, óvatlan volt, nem fogta meg a kezem, én pedig hátraléptem, amikor az ajtó csukódni kezdett.

Nem emlékszem arra a korábbi nőre, inkább lányra, hogy miért döntött így. Csak arra, hogy a lépést igaznak érezte. Itt pedig a fejében lévő pontok sorában az következik, hogy ne érezek. Ne merjek azzal jönni. Ugyan mit jelent. Hova a faszba rakja. Fájt a szájából a szó. Nem volt gömbölyű egy cseppet sem, sokkal inkább éles. Akkor már káromkodott, pedig előtte mindig gondosan ügyelt a kimondhatóra és a kimondhatatlanra. A trágár szavak a kettőn kívül álltak.

A sírásra rákérdezve javasolta, hogy akkor már inkább káromkodjak. Nem bírta elviselni, hogy naponta megnyílik valami bennem, pedig a kulcsot ő helyezte a zárba. Akarta látni, mire képes. Talán akart látni engem is, de inkább saját teremtőképességét. Azzal nem számolt, hogy emberére akadt. Hogy amikor egymásnak feszül két teremtő akarat, abból világégés lehet vagy feltámadás. A magva ugyanaz: a régi világnak többé nincs helye. A bennem kanapén heverő áldozatnak, a meghunyászkodó, szavát hallatni nem merő kislánynak éppen ő adott esélyt a gyógyulásra.

– Tényleg azt gondolod, azért, mert téged bántottak, jogod van bántani? A volt barátómet az apja szarrá verte, ezért ő fel van jogosítva arra, hogy engem kínozzon?

Ő, akit egész gyerekkorában a tudásáért szerettek, hirtelen örvénybe került. És rettegni kezdett. A nő maga volt az örvény, és ő mutatott rá arra, ideje megállni. Ideje annak, hogy a vihar közepébe ülve végre csönd legyen. Egy belőle kiinduló új rend, ami nem akar többé önmaga ellen támadni. Nem akar belharcokat, konfliktust generáló parázs tüzeket. Nem akar már maga ellen fordulni, hogy aztán a hátország kettészakadjon amiatt, hogy nem tudja, melyik kezét vágja meg, hisz saját magát ítélné el, bármelyikre nézne hosszabban. Addig feszítette a csöndet, míg a hártýája megrepedt, és ömleni kezdett belőle a víz.

Ő kellett, hogy mindezt képes legyen elmesélni. Hét évet kellett várnia arra, hogy magam felé fordítson, és szembenézésre sarkalljon kérlelhetetlenül.

Minden, amit másról írok itt, az én szűrőmon keresztül született. És ha emlékeztet is a valóságra, nem lehet az, mert belőlem fordulnak ki a szavai. Én teremtem őket. De a női kezek bölcsességében elkezdtem végre hinni. Abban a látó mozdulatban, ahogy a betűket választom, és ebben megengedés van, odaadás. Olyan női minőség, amihez korábban nem volt közöm. Mert megtanulni a másik iránti elfogadást, azzal tud csak kezdődni, hogy nem török végre pálcát magam felett. Hogy megszüntetem a bennem dülő kettősségeket, a belviszályok helyett különbékét kötök határon innen és határon túl.

Így egyesülhet bennem az őseim szégyene a megalázók fájdalmával. Ami miatt úgy döntöttek, bántani fogják az élénk kerület. Nincs kit elszámoltatni, a sor végtelen, egymásba nyíló ajtókat tükröz a tér. De csak akkor tud megváltozni, ha valaki megáll. Ha valaki végre leül a kör közepébe, és kilépteti tengelyéből a forgást. Az örvény én vagyok, és én vagyok a csönd is. A befogadható és a befogadó mélység és a felszín is.

Azt hiszem, a férfi végre hazaér. Nekem meg a kádat ki kell súrolni magunk után.